

Smo res taki škodljivci?

Razmišljanje o parkih, brezpotjih in napornem vsakdanjiku

✍ in 📷 Andrej Stritar

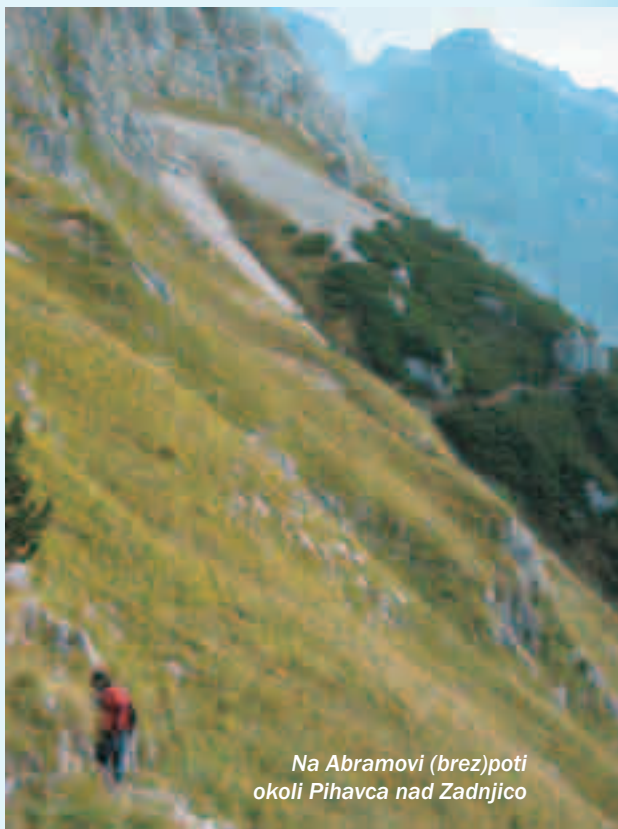
Vse pogosteje mi skušajo zbuditi občutek krivde! Krivde zato, ker sem obseden z gorami, ker rad pohajkujem po robih in ker mi največkrat ni mar za markirane poti, skratka, ker ljubim gore. Pri tem pa to privoščim še komu drugemu in kdaj pa kdaj o teh pohajkovanjih tudi kaj napišem in tako povabim druge za sabo. Hkrati pa v meni narašča strah, strah da mi bodo to preprečili. Vedno glasnejši so tisti, ki bi nam radi preprosto prepovedali hojo po svoje, ki bi nas radi utirili le tja, kjer se njim zdi prav. Svoje trditve skrivajo pod kapo naravovarstva, kamor se danes vlaga zelo veliko energije in o čemer v družbi skorajda ni razprave – nihče si ne upa o ničemer, povezanem z naravovarstvom, na glas niti podvomiti, kaj šele čemu oporekati. Saj v veliki večini primerov je to prav – vendar mar res vedno vlagamo napore v prave probleme?

O pohodnikih v narodnem parku

Neposreden povod za tole moje pisanje je članek Martina Šolarja *Vloga hoje v gore na zavarovanih območjih narave* v aprilski številki vestnika. Z vsem srcem delim njegovo skrb za naš TNP in sem prepričan, da tudi velika večina planincev, gornikov, alpinistov in drugih obiskovalcev nima nobenih želja po tem, da bi ta svet postal kaj drugega kot prvobitna gorska narava. Zelo zanimivih se mi je zdelo tudi tistih sedem sklepov Federacije Europarc, ki nam jih je g. Šolar v članku predstavil. Z vsemi se v celoti strinjam, dovolil pa bi si nekatere komentirati:

Hoja v gore je primerna oblika doživljanja v narodnih parkih.

Mar ni to logično? Kaj pa je lahko še bolj primerno? Pomislimo, zakaj imamo narodni park! Zato, da ohranimo naravo. Vendar je ne ohranjamo samo zato, da bo ostala tam nedotaknjena,

Na Abramovi (brez)poti
okoli Pihavca nad Zadnjico

na, temveč zato, da imamo mi, ljudje, kaj od nje. Če bi namreč hoteli kako območje popolnoma zavarovati, potem bi ga bilo najučinkoviteje kar ograjiti z visoko ograjo in popolnoma prepovedati kakršen koli vstop vanj. Toda kaj bi imeli od tega? Nič! Naš resnični cilj je, da imamo mi, ljudje, kaj od ohranjene narave. In zato moramo imeti možnost dostopa do nje, uživanja njene prvobitnosti. In kaj je lahko primernejše za to, kot je prvinska hoja v svojem lastnem znoju?

Za upravljanje pohodništva v parkih potrebujemo več opazovanja (monitoring), ki naj temelji na podatkih in ne le ocenah.

S tem se močno strinjam! Velikokrat recimo slišim, kakšno škodo da delamo pohodniki v na-

ravi, pri tem pa trditve nikoli niso podprte s kakimi konkretnimi podatki. Kot primer naj navedem trditve, da turni smučarji naredijo veliko škode, kadar z robniki smuči odrgnejo kako vejo ruševja. Pri tem pa sam vsak teden v gorah opazujem, kako je tistih nekaj deset porezanih vej na leto pravi pljunek v morje zelenja, ki se nezadržno razrašča v naših gorah.

Prav tako berem očitke, da množica ljudi na brezpotjih prispeva k eroziji in pušča smeti. Pri tem na svojih potepanjih redkokdaj sploh koga srečam. Hoja po svoje je namreč izredno zahtevna, marsikdaj zaradi orientacije zahtevnejša od plezanja v stenah. Govoriti o fizični škodi zaradi nekaj obiskov na leto je nesmisel. Fizična škoda se pozna predvsem na najbolj obleganih poteh s stotinami obiskovalcev. Smeti pa v gorah celo ob poteh skorajda ni več, v brezpotjih pa zadnja leta nisem našel prav ničesar. Kulturo obiskovalcev gora nam je uspelo neverjetno popraviti!

Pogost očitek je tudi, da naključni obiskovalci samotnih koticov ogrožamo tam živeče živalske vrste. Če bi to bilo res, se z veseljem odpovem vznemirjanju lokalnih prebivalcev. Povejte, kje so ta območja, razložite nam, zakaj naj tja ne bi šli, pa bodo imeli »domačini« mir. Zaradi nekaj takih koticov pa nam res ni treba ovirati vzpona prav vsepovsod, recimo po normalni poti na Dovški križ ali pa po vojaških mulatjerah na Krnčico. Po vsem, kar sem prelezal, ne pomnim, da bi kdaj pred mano bežala kaka živalska družinica. Še najbolj vznemirjen je bil tisti divji petelin na Kobli, katerega sliko smo celo objavili v PV lani poleti, pa še zanj sem kasneje zvedel, da je bolan. Rožic pa tako ne trgam in se tudi najzlahotnejšim vrstam mene ni treba bati.

Negativni učinki hoje v gore niso poglobitvi ali največji problem v parkih.

Bravo! V mednarodnem letu gora so v TNP prav grdo razširili kolovoz do Planine pri Jezeru in proti Krstenici, pa nisem nikjer zasledil nika kršnega protesta! Mene pa bo nadzornik TNP z veliko zagnanostjo preganjal, če bom v spalni vreči ob avtu pričakal jutro nekje na koncu ceste pod goro v TNP. Čez Vršič na ves glas celo poletje ropotajo motoristi, da odmeva tja do vr-

hov, jaz pa sem grozeč element, če se spoštljivo in zaljubljeno potikam nekje pod vrhovi. Lovci vsako leto skrbno pripravijo in izvedejo (za denar – kakšen absurd) poboj divjadi v TNP, meni pa očitajo, da vznemirjam taiste gamse, če stopim z markirane poti.

Najboljši načini za zmanjševanje negativnih ali škodljivih vplivov so vzgoja, izobraževanje, informiranje, ozaveščanje in dviganje podpore parku, usmerjanje obiskovalcev ter vodeno spoznavanje zavarovanega območja.

Popolnoma res. Vzgoja, izobraževanje, kultura obiskovalcev so prvi pogoj in najboljše zagotovilo, da bomo vsi tisti, ki bi radi od narodnega parka kaj imeli, znali to pravilno »vzeti«. »Vzeti« tako, da bomo to lahko prišli iskat še drugič in da bodo lahko isto »vzeli« tudi drugi. Trdim, da je to možno in da velika večina zahtevnih gornikov pri nas tako tudi ravna. Z izobraževanjem, stalnim dviganjem zavesti, vzdrževanjem kulture moramo doseženi nivo vzdrževati in še izboljševati.

Ni univerzalnega, enotnega načina za doseganje ravnovesja med naravovarstvenimi interesi ter hojo v gore

To lahko potrdim s svojimi lastnimi izkušnjami z različnih koncev sveta, kjer so rešitve resnično zelo različne. V Kanadi so označene poti omejene na doline, dovoljena pa je hoja na vrhove, ti scrambling, po brezpotjih. Podobno je v narodnih parkih v ZDA, res pa so ponekod omejitve strožje. Na Škotskem poti ne markirajo, celo v zemljevide jih ne vrišejo, pomagaš si lahko le z vodniki. Hoja pa je dovoljena povsod, le lastniku zemljišča ne smeš povzročati škode. Podobno je na Norveškem, kjer ponosno razglašajo, da lahko pri njih hodiš kjer koli, tudi po privatni zemlji, le škode ne smeš delati. Žalostna zgodba je Romunija, kjer je markirano ogromno poti, hodi se lahko kjer koli, kultura obiskovalcev pa je tako slaba, da je povsod prav nemarno veliko smeti. Zelo duhamorne so Tatre na Slovaškem, kjer smeš hoditi le po markiranih poteh, pa še to le v določenih obdobjih. Skrajni primer pa je Južna Koreja, kjer nekajkrat na leto gore enostavno popolnoma zaprejo (le zakaj jih potem imajo?).

Po starem prehodu iz Robanovega kota na Križevnik

Iz vseh naštetih primerov se mi znova potrjuje pomen izobraževanja in kulture obiskovalcev. Vsi skupaj se potrudimo, da bomo v gore vsi hodili z dolžnim spoštovanjem, pa si bomo lahko privoščili meni najljubši norveški model: Greš lahko kamor koli, le škode ne delaj!

Zakaj po brezpotju?

Kakšen je že slaven odgovor na podobno vprašanje (Zakaj v gore?): »Zato, ker so tu!« Podobno nerodno bi moral odgovoriti jaz, če bi me kdo vprašal, zakaj recimo rinem na Debelo peč po stari lovski poti iz Krme, na katero vendar pripelje veliko udobnejša markirana pot: »Zato, ker je to izziv, zato, ker bi rad preizkusil, kako bom prišel skozi tisto bolj nerodno grapo v zgornjem delu, zato, ker me 'firbec matra', če se to da, zato, ker mi tak vzpon obeta stik z divjim kotičkom visokogorja, kjer bom odvisen sam od sebe v svetu, ki je daleč stran od utečenega in napornega vsakdanjika ...« Torej zato, ker mi daje občutek prvinske svobode, občutek, da sem del tega našega čudovitega sveta in ne le majhen del zahtevnega in napornega sistema naše tehnološke civilizacije.

Pravzaprav so markirane poti in koče na neki način negacija razlogov, zaradi katerih ustanavljamo narodne parke. To so civilizacijski tujki v naravi (čeprav najmanj boleči), ki naj nam, ljudem, omogočijo ogled narave z manj napora. V tem smislu je hoja po brezpotju po svoje primernejši način stika z naravo. Seveda pa s tem razmišljanjem nikakor ne trdim, da je treba poti in koče odstraniti, daleč od tega! Brez njih bi »uporabo« narave odvzeli velikemu številu ljudi, tega pa seveda nihče ne želi.

Hitro gorništvo: kar sprijaznimo se z njim

Hitro, enodnevno planinstvo je zelo logična posledica načina življenja, ki si ga je izbrala naša družba. Slovenci smo se z drugimi Evropejci odločili, da hočemo postati del razvitega, sodobnega sveta in da hočemo uživati vse sadove najsodobnejše tehnologije in blaginje. To pa za sabo potegne delo, napore, hud tempo, vsakodnevni boj za napredek, za boljši jutri, in to od zgodnjih let otroštva pa tja do bridkega konca. Tudi sam nisem nič drugačen, vseh mi je delo, vseh so mi izzivi, rad rešujem probleme, rad po-

Trpežnost odpadkov

Večkrat sem že javno zapisal, da so pri nas gore čiste, saj smo slovenski planinci postali v tem pogledu kar kulturni. Včasih pa me kaj spomni, da le nismo popolni. Če ne drugače, pa na plano pride stari greh. Na poti iz Spodnje Idrije na Jelenk sem to pomlad našel doypack ribezovega soka, ki je očitno tam ležal skoraj trideset let. Z njega je namreč še razvidno, da je bil proizveden leta 1976 ali 1977! Neverjetno trpežna je sodobna embalaža, zato se še toliko bolj trudimo, da nič takega ne ostane za nami v naravi.

Andrej Stritar

rivam stvari naprej. Vse to drvenje pa nas seveda zelo obremenjuje, škoduje našemu zdravju. In gore nam pri tem lahko pomagajo. Skok iz drvečega vsakdanjika v strmali je pravo olajšanje za dušo, neizmerno polnjenje baterij. Z velikim veseljem bi sicer to počel po več dni hkrati, mirno in počasi. Toda vsakdanji tempo nam tega ne dopušča. V petek zvečer sem dotolčen, v soboto počasi pridem k sebi, ostane le še nedelja za »polnjenje baterij«. Torej je lahko tura le enodnevna, pod goro, gor, »použiti« lepote, kakor jih najbolje znamo, in spet nazaj v vsakdanji direndaj. Žal je tako, vendar smo si to sami izbrali in sem prepričan, da bo tega z leti samo še več, saj nas vsakdanjik sili v to!

Vedno pogosteje berem, da »hitri« planinci ne znajo pravilno uživati gora«. Kdo pa je tisti, ki lahko določi, kaj je »pravo uživanje gora«? Način uživanja gora je toliko, kot nas je njihovih ljubiteljev, vsak od nas ima svojega. Nekateri tekajo vsak dan na Lubnik, nekateri bi smučali še daleč v poletje, nekateri zbirajo žige vseh možnih transversal, nekatere zanimajo samo ptiči, spet druge le rožice, nekateri bi cele dneve viseli v navpičnih stenah, spet drugi bi radi zlezli na vse dvatisočake, veliko jih hoče vsak konec avgusta ali začetek septembra na Triglav, jaz in meni podobni pa radi poiščemo kako staro stezico ali prehod. Kaj je torej »pravo doživljanje gorskega sveta«? Je mar to res večdnevna hoja po markirani poti od koče do koče? Vsaj tako nekako si ga jaz predstavljam iz očitkov tistih, ki pravijo, da enodnevni vzpon mimo markirane poti ni tisto pravo. Trdim, da nimajo prav in da »pravega doživljanja narave« enostavno ni. Obstaja le »doživljanje narave«.

Pustite nam svobodo

Prosto pohajkovanje po naravi je ena najlepših in najdragocenejših dobrin, kar jih ponuja življenje v Sloveniji. Morda to vse premalo cenimo. Imel sem priložnost živeti leto dni na Long Islandu v bližini New Yorka. Bogata dežela, vsega v izobilju, »land of opportunity«. Toda kar ni pozidano, je ograjeno, kjer je park, je več tabel z navodili kot pa prostega prostora, smeš delati samo tisto, kar je napisano, za vsakim vogalom je prepoved z zagroženo kaznijo. Hvala lepa, vabili so me, naj podaljšam, pa sem šel raje nazaj v takratni socializem! To, da se lahko potikam po gorah, se ne da nadomestiti z bogastvom! Čuvajmo to naše bogastvo, predvsem mi, zaljubljeni v gore. Pazimo nanje, skrbno jih pustimo take, da bomo lahko še prišli, in prepričan sem, da nam bo narava še dolgo bogato vračala. Če bomo mi, gorniki, dovolj skrbni, tudi uradnim skrbnikom narodnega parka ne bo treba zapirati narave pred nami. Ne dajmo se raznim najboljšim sosedom ob nedeljah zapreti v nakupovalna središča z zabavišči, kinodvoranami, kopališči, fitnesi in podobnimi, denar proizvajajočimi domislicami – gori v robah je tista prava, brezplačna in poživljajoča svoboda. ○